

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta Ekonomicko-správní
Habilitační obor Veřejná ekonomie a regionální rozvoj

Uchazeč Ing. František Svoboda, Ph.D.
Pracoviště Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity
Habilitační práce Evoluce institucí veřejného sektoru a jejich reinterpretace prostřednictvím institucionální analýzy

Oponent doc. Ing. Radim Valenčík, CSc.
Pracoviště Fakulta ekonomických studií VŠFS

Text posudku:

Habilitační práci tvoří soubor 4 různorodých textů zaměřených na problematiku vztahu mezi trhem a institucemi chápanými v širokém smyslu tohoto slova. Autor ve svém komentáři k těmto textům zdůrazňuje význam komplexnosti.

Jako nejvíce problematický se mi jeví první text nazvaný „Za obzor neoklasické ekonomie: K principů nové institucionální ekonomie“ (příčemž respektuji, že vyšel ve významném impaktovaném časopisu. Ve snaze o syntézu a široký závěr dochází k tomu, že některé formulace jsou až příliš vágní a čtenář si obtížně domýšlí, jaký názor autor zastává. S některými formulacemi v této části si nevím rady a proto k nim budou směřovat i mé otázky, které uvedu v návaznosti na citování příslušných pasáží. Nicméně i zde autor ukazuje svou širokou erudici.

Podstatně zdařilejší je obsáhlá druhá část nazvaná „Tři archetypy evropské sociální politiky“. Zde se zjevně autor cítí doma, text je čtivý a plný původních pohledů. Má logiku a čtenář se nejen hodně dozví, ale může si udělat představu i o způsobu uvažování autora. S chutí jsem si přečetl (a ani jsem se netrápil tolik, jako při čtení první části).

Třetí část nazvanou „Co, jak a pro koho: Hledání odpovědi na základní otázku ekonomie vládnutí“ se autor rovněž dostal na půdu, kde je doma. Myšlenko srovnat přístup a myšlení Machiavelliho s myšlením a přístupem P. Samueslona je originálním nápadem a provedení této myšlenky je celkem zdařilé a přínosné. Tato část je rovněž převzata z impaktovaného časopisu. Podobně i čtvrtá část „In search of value: Vienna school of art history, austrian value theory and the others“.

Podle mého názoru po formální i obsahové stránce soubor textů splňuje předpoklady habilitační práce.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

1. Dotaz k dále citované pasáži (s. 19):

Díky vlivu institucí na racionalitu jednotlivce i míru jeho sebezájmu však můžeme říci, že jednatel je méně suverénní, než se předpokládá (záleží na individuální a kulturní identitě a schopnosti jednotlivce odolávat manipulaci s jeho preferencemi), a často se díky vlivu různých institucí snaží z role spotřebitele vystoupit. Pojem obecného blaha pak v tomto pojetí není prázdou množinou, ale myšlenkou, k níž se odkazuje mnoho institucí a která leží v základech mnoha organizací. Omezení sebezájmu není neobvyklé²¹ a je tím patrnější, čím větší důraz na sebeprosazení je v (dnešní) společnosti nalézán. Pokud je motivace jednotlivce formována především institucemi, jež ho obklopují, kde jsou nezištné hodnoty institucemi zdůrazňovány a účastníci si tudíž tyto hodnoty osvojují, pak není potřeba, aby v jednání ve veřejné sféře převládala zjištná motivace. Lze tedy argumentovat, že jednání lidí může být ovlivněno nejen pomocí institucí, které formují pobídky (incentives) pro jednotlivce, ale také pomocí změny ideologie a institucí, které ovlivňují individuální motivaci²². Mají-li tedy být překonány meze neoklasické analýzy, je nutné opustit zmiňovaný a velmi silný předpoklad, že motivace jednatelů jsou předurčeny výhradně zjištností (sebezájmem) a osvojit si komplexnější pohled na vzájemné vztahy mezi motivací, jednáním a institucemi.

Co tedy konkrétně vede k překonání individualismu jednatelů (zjištnost, sebezájem)? Je to něco, co má jednatel „v sobě“, nebo je to něco, co je jednateli „vnuceno institucí“? Nebo je tomu tak, že se mnohdy prostřednictvím institucí prosazuje sebezájem jednoho jednatel v úči jinému jednateli či jiným jednatelům?

2. Dotaz k dále citované pasáži (s. 28):

Jakkoliv byli první ekonomové fascinováni samočinně se regulujícími tržními silami, nezapomínali, že součástí přirozeného řádu věcí je také působení vlád a různých veřejných politik či existence různých kolektivních akcí, ať už s pozitivními či negativními důsledky. Pozdější zformování teorií, vytvářející modely všemocného trhu, bylo sice brilantní, avšak čistě teoretickou spekulací o možném fungování společnosti, vycházející ze zjednodušeného vnímání reality. Tato skutečnost je ostatně důvodem, proč se ekonomie čím dál častěji zaměřuje nejen na tržní instituce, ale také na instituce právní a dokonce i morální, a učí se chápat skutečnou povahu těchto institucí. Tento

Kdo se má na mysli pod pojmem „první ekonomové“? Nebyli to právě první ekonomové, kteří zveličovali roli institucí v ekonomii a teprve postupným vývojem ekonomie jako vědy až na poměrně vysokém stupni jejího rozvoje (v období vzniku klasické ekonomie) dochází k pochopení role trhu (mj. aniž by byla podceňována role institucí, zejména státu)?

Závěr

Habilitační práce Františka Svobody „Evoluce institucí veřejného sektoru a jejich reinterpretace prostřednictvím institucionální analýzy“ *splňuje* požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Veřejná ekonomie a regionální rozvoj.